

Eesti Teaduste Akadeemia
energeetikanõukogu ja informaatika ja tehnikateaduste osakonna ühisnõupidamine

Tallinn

31.01.2003

Algus kell 10.00

Lõpp kell 12.44

Koosolekust võtsid osa:

Akadeemia energeetikanõukogu ja informaatika ja tehnikateaduste osakonna liikmed: Alo Adamson, Hillar Aben, Arvi Hamburg, Lembit Krumm, Rein Küttner, Leevi Mölder, Arvo Ots, Anto Raukas, Ülo Rudi, Mati Valdma, Mihkel Veiderma.

Kutsutud: Indrek Aarna, Matti Keel, Einari Kisel, Anton Laur, Aadu Paist, Peeter Raesaar, Enno Reinsalu, Mihkel Vaarik, Frank Õim.

Päevakorras: Kütuse- ja energiamajanduse pikaajalise riikliku arengukava (aastani 2015, visiooniga 2030) eelnõu arutamine.

Nõukogu kuulab Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi kütuse ja energiaturu talituse juhataja kt. Frank Õim'i ülevaate kütuse- ja energiamajanduse pikaajalise riikliku arengukava (edaspidi arengukava) koostamise käigust ja arengukava koostamise tööühma juhi Mati Valdma ettekande arengukava sisust, koondununa peamiselt selle elektroenergeetikat puudutavale osale.

Arutelu käigus võtsid sõna energeetikanõukogu liikmed M. Veiderma, R. Küttner, A. Adamson, A. Hamburg, L. Krumm, L. Mölder, A. Ots, A. Raukas, Ü. Rudi, M. Valdma; kutsututest I. Aarna, E. Kisel, M. Vaarik, F. Õim.

Arengukava lühiversiooni arutelu tulemusena nõukogu märgib:

1. Arengukava erineb oluliselt oma strateegilistelt eesmärkidelt ja ülesannetelt, eriti elektroenergeetika osas, Riigikogu poolt 18.02.1998 vastuvõetud kütuse- ja energeetikamajanduse pikaajalisest riiklikust arengukavast. Viimane lähtus liberaalse elektrituru loomisest, käesolevat arengukava on aga püütud sobitada Riigikogus 2003.a. vastuvõetud või menetlusel oleva energiaalase seadusandlusega, mis näeb ette põlevkivienergeetika eristaatuse ja piirab oluliselt vabaturu printsiipide rakendamist.

2. Arengukavas, lähtudes energeetika hetkeseisust, rakendamisel olevatest abinõudest ja keskkonnakaitselistest ning Euroopa komisjoniga sõlmitud kokkulepetest, on esitatud selle majandusharu olukorra analüüs ja arengu suundumused. Pikemas perspektiivis jääb arengukava ikkagi sõltuvaks mitmetest määravatest majandus-poliitilistest faktoritest (õigusaktid, keskkonnanormid, maksupoliitika ja hinnakujundus, investeeringud ja nende katteallikad, turu avamine, integratsioon Läänemere rajoonis jt.), elektroenergeetikas ka kahe uue energiaploki evitamise tulemustest AS-s Narva Elektrijaamad. Majanduspoliitiliste faktorite mõju hindamine nendes toimivate dünaamiliste muutuste olukorras oli arengukava koostajatele komplitseeritud ülesandeks ning jäänud selles tahaplaanile. Seetõttu saab arengukava selgemapiirilisel võtta aluseks vaid lühemaks perioodiks – kõige rohkem 2010. aastaks (kuigi ka selles ajalisel

perspektiivis, nagu järgnevas selgub, on mitmeid määramatusi), seda täpsustades 2005. aastal. Edasine kava jääb ikkagi vaid visiooniks.

Nõukogu leiab, et arengukava vajab täiendavat läbitöötamist järgmistes küsimustes:

1. Kütuse- ja energiamajanduse kolmest alustalast (elektrienergia, soojusenergia, mootorkütused) moodustab kütuse vajaduselt, kogu maad haaravalt ühtselt süsteemilt, investeeringute mahult ja keskkonnamõjult kõige olulisema osa elektroenergeetika.

Elektrienergia tootmisel kavandatakse jätkuvalt lähtuda põlevkivist (hinnanguliselt 2010.a. 80-85%-liselt). Arengukavas on võetud aluseks Eesti Energia AS kavad ehitada 2004.a. lõpuks Narva Elektriijaamas kaks uut plokki võimsusega 430 MW (investeeringute vajadusega 256 milj. eurot), 2010.a. lõpuks ehitada samas veel kaks plokki ning renoveerida Ahtme SEJ kokku võimsusega 535 MW_e (investeeringutega 456 milj. eurot). Samas on elektriijaamade vajalik netovõimsus 2010.a. hinnatud (ilma ekspordita) 2400 MW-le, mis brutovõimsusena on ligikaudu 2500 MW. Hinnates teistel kütustel (maagaas, turvas, taastuvad) põhinevaid elektrilisi võimsusi 2010.a. 400 MW-le, selgub, et ka peale 2010 aastat tuleb jätkuvalt töös hoida Narva Elektriijaama vanu plokke koguvõimsusega 1200 MW. (Järgmised kolm plokki kavandatakse ehitada 2015.a. lõpuks). Kas seda nende kõrge amortiseerumise ja kasvavate remondikulude tõttu saab teha – on ülimalt küsitav. Pealegi on EL – Eesti ühispositsioonis fikseeritud täiendavad nõuded nendest emiteeruva SO₂ ja tolmu hulga vähendamiseks, mis nõuavad täiendavaid investeeringuid lisaks vähemalt 10 miljardile kroonile esimese uue nelja ploki ehitamiseks (ilma tuhaeralduse uuendamiseta).

Arvestades energeetika puhul pikka ajalõiku otsustest nende realiseerimiseni **peab nõukogu vajalikuks täpsustada elektroenergeetika arengukava omavahel seotult energiaallikate, võimsuste, emissioonide ja investeeringute osas aastani 2010**. Nõukogu soovib kõigepealt töötada süvendatult läbi tippkoormuse katmiseks sobivate elektriijaamade rajamise, seda enam, et koormuse reguleerimine nendega on ratsionaalsem kui põlevkivielektriijaamadega. Samaaegselt tuleb selgitada optimaalsed lahendused energiaalaseks (elektrienergia, maagaas) koöperatsiooniks olemasolevate ja rajatavate naabersüsteemidega Euroopa Liidu raamistikus ning võimalused elektri ja soojuse koostootmiseks suuremal määral, kui see on arengukavas esitatud.

2. Arengukavas vihjatakse omaette programmile taastuvate energiaallikate ja turba rakendamiseks. Eeldatavalt leiab selles põhjalikumalt käsitlust taastuvate energiaallikate kaasamine elektrienergia tootmiseks 5,1% ulatuses 2010.aastaks. Hinnangu andmine selle ülesande läbitöötamisele on võimalik peale vastava programmiga tutvumist ning riigi võimaluste selgumist nende energiaallikate kasutamise stimuleerimiseks. Küll on aga selge vajadus saavutada Vene Föderatsiooniga kokkulepe Narva HEJ toodangu proportsionaalseks jagamiseks riikide vahel.

3. Arengukavas on mööda mindud EL-ga kooskõlastatud 35%-st üleminekust elektrienergia vabale turule 2008.a. lõpuks, samal ajal on selles pikalt ja ilmaaegu turu avamise riskidest. Kuidas saavutada selle ülesande täitmist tegelikkuses nii erinevate tootjate turule tulekult kui ka süsteemi korralduselt – see peaks arengukavas sisalduma. Selle üheks vajalikuks eelduseks on omaette põhivõrguettevõtte kui iseseisva ja erapooletu süsteemioperaatori loomine. Praeguse Eesti Energia AS kui kogu energeetikaahelat (põlevkivi kaevandamine, elektrienergia tootmine,

põhi- ja jaotusvõrgud ning müük) ühendava monopoolse kontserni säilumine ei vasta sellekohalistele nõuetele (sh läbipaistvusele) ning pärsib uute elektritettevõtete turule tulekut. **Nõukogu peab vajalikuks põhjalikumalt analüüsida elektrituru avamise tulemusi erinevates maades ja töötada läbi 35%-lise vabaturu saavutamiseks vajalikud ülesanded ja mehhanismid.**

4. Arengukavas puuduvad hinnangud, kasvõi ligikaudsed, selle kohta, mil määral ja kuidas selles kavandatud arengud parandavad energiasektori efektiivsust (praegu 50%, elektroenergeetikas alla 25%) ja ökonoomsust ning mõjutavad elektri- ja soojusenergia hindu kui tundlikku mõjutegurit ettevõtlusele ja eratarbijatele. Ilma selleta jäävad sisulise katteta arengukava sissejuhatavas osas püstitatud eesmärgid (energiamaanduse efektiivne ja majanduslikult optimaalne funktsioneerimine, võimalikult madalate energia hindade tagamine).

Arvestades mahukaid investeeringuid uute tootmisvõimsuste loomiseks ja elektrivõrkude renoveerimiseks (viimaseks hinnanguliselt 1 miljard EEK aastas) ning eesmärgiga vähendada survet elektri hinnale tuleb intensiivselt töötada soodsate rahastamise mehhanismide rakendamiseks, sealhulgas Kyoto protokolliga sätestatud emissioonikaubanduse ja ühiskondade osas, samuti EL struktuuri- ja ühtekuuluvusfondide rahade kaasamist energeetika ja keskkonnakaitsega seotud infrastruktuuri arendamisse. Jätta hiigelsuurte investeeringute katmine (sh laenude tagasimaksmine) üksnes tarbija õlgadele pole võimalik. **Energeetika peab mahtuma riigi ühtsesse majandus-sotsiaalsesse keskkonda eesmärgiga tagada jätkusuutlik areng ja elanike heaolu.**

5. Arengukavas ei ole piisavalt käsitletud energeetikaalast koolitust, teadus- ja arendustegevust ning innovaatikat. See osa peaks sisaldama spetsialistide vajadust ja selle katmist, uurimis- ja arendustegevust eriti Eestile spetsiifilises osas – põlevkivi kaevandamine, põlevkivienergeetika, nendega seotud keskkonnakaitse, milles on olemas kogemused ning alused uuteks väljunditeks, samuti kõrgtehnoloogiliste ja sertifitseeritud analüütiliste laboratooriumide loomist. **Nõukogu peab vajalikuks vastava riikliku programmi loomist ja rakendamist.**

6. Arengukava ei haara põlevkivi termilis-keemilist töötlemist põlevkiviõli ja keemiasaaduste tootmiseks seda sidudes ka energeetilise kasutamisega. Nimetatud suund vajab läbitöötamist omaette arengukavas.

7. Arengukava riiklikku regulatsiooni kirjeldav osa nagu ka arengukava kui terviku ülesandeid püstitavad osad on valdavalt deklaratiivsed. Nendes on jäänud vajaka vastavad toimimise mehhanismid – programmid, ülesanded Vabariigi Valitsusele ja ministriumidele, tähtjad jms.

Koosoleku juhtaja

Mihkel Veiderma

Koosoleku protokollija

Johann Lasn